
MOSONMAGYARÓVÁR KULTURÁLIS ERŐFORRÁSAINAK HASZNOSÍTÁSA A VÁROS TURIZMUSÁBAN

HUSZ ANIKÓ¹

1. BEVEZETÉS

A 21. század turizmusának az egyik legfontosabb jelensége a történelmi örökség és a kulturális rendezvények korábbinál aktívabb felhasználása. A társadalom általános tudásszintjének emelkedésével az emberek egyre érdeklődőbbé váltak a történelmi örökség épített és szellemi emlékei iránt. A rendelkezésre álló diszkrecionális jövedelem emelkedésével is egyre inkább nő az igény más tájegységek, városok kultúrájának megismerése iránt.

Mosonmagyaróvár az ország észak-nyugati kapujában fekszik, legnagyobb forgalmú határátke-lőnk - Hegyeshalom - közelében az első város. Kedvező földrajzi helyzete, vonzó természeti kör-nyezete, gyógyító termálvize, épített műemlékei, szállás- és vendéglátóhelyei jelentik a város turiz- musának meghatározó tényezőit.

Tanulmányom célja a város kulturális erőforrásainak vizsgálata, és azok hasznosíthatóságának lehetőségei a város turizmusában. Szekunder vizsgálat nyomán tártam fel a város kulturális, kultúr- történelmi jellemzőit azzal a céllal, hogy kiemeljen az attraktivitásokat, a speciális vonzerőket, amelyek a kulturális turizmus termékfejlesztési alapjait képezik.

Szakirodalmi kutatásaimban először a fogalmak tisztázására helyeztem a hangsúlyt, feltárva az erőforrás és a vonzerő közti különbséget, valamint az örökségturizmus definiálási lehetőségét. Mo- sonmagyaróvár kulturális erőforrásait, örökségattrakció típusait táblázatban csoportosítottam. A szelektálás módszerét a kiértékelés követte a turisztikai megítélés szempontrendszerére alapján. Igye- keztem az egyediségeket, újszerűségeket kiemelni, amelyek a város turisztikai kínálatának jelenleg potenciális vonzerői, de a jövőben akár valódi vonzerővé is válhatnak. A helyi kulturális értékek fel- tárásában a városról kiadott történelmi munkák, idegenforgalmi kiadványok segítették kutatásomat.

A megfogalmazott fejlesztési elképzelések saját ötleteken alapulnak, a turizmusban már pozití- van működő példák alapján kerültek kidolgozásra a helyi sajátosságok figyelembe vételével. A tanul- mány bizonyítani kívánja, hogy a kulturális turizmus további fejlesztésekkel Mosonmagyaróvár hú- zóágazatává válhat a jövőben is.

¹ Husz Anikó doktorandusz - PTE Földrajzi Intézet Földtudományok Doktori Iskola

2. A TURISZTIKAI ERŐFORRÁS ÉS A VONZERŐ MEGHATÁROZÁSA

Ahhoz, hogy az erőforrás és a vonzerő – attrakció - közti különbséget megértsük, tisztázni kell a fogalmak közti különbséget.

A turizmus által hasznosítható erőforrások meghatározásánál fontos szempont a helyettesíthetőség kérdése – hiszen akkor minősül egy kínálati elem egyedinek, jelentős értéknövelő tényezőnek, ha nem helyettesíthető. Egy város vagy egy táj nem egyszerűen csak azért vonzó, mert szép, hanem mert más mint a többi. A turisták nagy része napjainkban kifejezetten újszerű vagy szokatlan élményre vágyik, és ezért hajlandó messzire is elutazni. Az egyediséget azonban úgy is felfoghatjuk, hogy a turizmusban az erőforrások rendelkezésre álló mennyiségén túl létezik egy második szükségleti korlát is, az erőforrások sajátosságai formájában. (DÁVID L. – JANCsik A. – RÁTZ T. 2007.) A természeti vagy kulturális erőforrás azonban nem tekinthető automatikusan turisztikai attrakciónak, mivel mindaddig csak potenciális vonzerő marad, amíg nem teljesülnek az attrakcióvá válás feltételei. Az attrakció a látogató számára a terület felkeresésének elsődleges indítéka. Ahhoz, hogy az erőforrás attrakcióvá váljon, a következő feltételeknek kell teljesülnie:

- *élményszolgáltatások* pld. idegenvezetés, rendezvények, programok által
- *utazási szolgáltatások* pld. jó megközelíthetőség, szálláslehetőségek, vendéglátás, jó közbiztonság, egészségügyi ellátás biztosítása

Emellett szükséges még, hogy az adott erőforrásnak vonzó imázsa alakuljon ki, vagyis minél többen legyenek olyanok, akik pozitív elképzelésekkel rendelkeznek a helyszínről magáról, és a bemutatott értékről.

A turisztikai erőforrások és az attrakciók köre tehát nem esik egybe. A szakirodalom ebben a témában egyelőre nem egységes, mivel a természeti és kulturális erőforrásokat automatikusan vonzerőnek tekintik, vagyis nem hangsúlyozzák a vonzerővé, attrakcióvá válás feltételeit.

Magyarországon a Magyar Turizmus Rt. 1997-ben végzett egy átfogó kutatást, amelyben a turisztikai vonzerőket vette számba. A megkérdezés az ország valamennyi önkormányzatára kiterjedt, és felmérte a településeken fellelhető turisztikai vonzerőket. A több mint egymillió adatot átfogó felmérés elsődleges és másodlagos adatbázis kialakításával született meg:

- *Az elsődleges adatbázis* létrehozásakor a települési önkormányzatok vezetői valamint a települések vállalkozói egységes és strukturált kérdőív segítségével ismertették, továbbá 1-9-ig terjedő skálán értékelték a településeken fellelhető vonzerőket.
- *A másodlagos adatbázis* felépítéséhez a vonzerőleltár elkészítői felhasználták az eddigi kutatási eredményeket, felméréseket, a Tourinform irodák adatbázisát, valamint a szakmai könyvek és folyóiratok adatait.

Ez a kutatás megállapította a kulturális turizmushoz tartozó termékek dominanciáját: A felmérés szerint a közel hatezer vonzerőre kerekén 12 ezer turisztikai termék építhető. A lehetséges és ki-fejleszhető termékek szempontjából a vonzerők 18%-a a kulturális turizmushoz, 10%-a a kirándu-lásokhoz és a várostúrákhoz, 8%-a a természetjáráshoz, 7%-a a kastélytúrákhoz és a műemlékturiz-mushoz, 7%-a pedig a falusi turizmushoz kötődik. (NEMES A. – KOZMA B. 1998) Azóta ilyen átfo-gó turisztikai vonzerőleltár nem készült.

3. A KULTURÁLIS ERŐFORRÁSOK

A kulturális erőforrások nagy változatosságot mutatnak, és közös jellemzőjük, hogy valamilyen emberi tevékenység nyomán jönnek létre, a turisztikai kínálatba ténylegesen bevonható emberi alko-tások és tevékenységek összességét jelentik. Elsősorban szellemi jellegű élményeket képesek nyújta-ni a turistáknak. A kulturális erőforrások bővíthetők, akár közvetlenül turisztikai céllal is (pld. ne-mesi kúriából múzeum kialakítása). Az emberi kéz alkotásai maguktól nem képesek megújulásra, ezért a megőrzés mellett a fenntarthatóságukra is oda kell figyelni.

A kulturális erőforrások csoportosítása többféle lehet, ebből az egyik legkézenfekvőbb felosz-tás:

- *Kulturális örökség* – ide tartozik minden olyan érték, amely valamely múltbéli emberi tev-ekenység eredményeképpen jött létre.
- *Élő kultúra* – a napjainkban élő emberek életvitele, szokásai és tevékenységei, az általuk fenntartott tradíciók sorolhatók ide, másrészt a szórakoztató vagy éppen hagyományőrző céllal teremtett események.

A szakirodalom úgy is fogalmaz, hogy a „holtabb” értékek felől az „élőbbek” felé haladva is csoportosíthatjuk a kulturális erőforrásokat. Az egyes kulturális értékek „holt” és „élő” összetevői-nek aránya nem tekinthető állandónak – ez nagyban múlik az adott érték fenntartási és kezelési módján, illetve a hozzá kapcsolódó interpretációs technikákon. Mosonmagyaróváron például már évek óta üresen áll az egykori uradalmi malom épülete, tehát „holt” gazdaságtörténeti értéknek te-kinthető, de ha egy kulturális központot alakítanának ki benne, mindjárt „élővé” válhatna.

1. táblázat. Mosonmagyaróvár kulturális erőforrásai

Műemlékek, műtárgyak	
Képzőművészeti gyűjtemény	Cselley-ház: Gyurkovich Tibor képzőművészeti gyűjteménye
	Cselley-ház: római kori kőtár
Kiállítóhely	Várpince
	Flesch Károly Kulturális Központ kiállítóterme
	Huszár Gál Városi Könyvtár kiállítóterme
Uralkodói és nemesi rezidenciák	Magyaróvári Vár
	Habsburg főhercegi kastély
Kertek és parkok	Várkert
	Wittmann Antal Park
Vallási műemlékek	Szent Gotthárd római katolikus templom a XVIII. sz.-ból (Habsburg-kripta)
	Mosoni Nepomuki Szent János plébániatemplom
	Anna-kápolna a XVIII. sz.-ból
	Evangélikus templom (neogót)
	Református templom az erdélyi fatemplomok mintájára
	Rozália-kápolna a XVIII. sz.-ból
	Nepomuki Szent János szobor (1744)
Kultúrtörténeti értékek	
Szociokulturális érték, társadalomtudományi múzeum	Hansági Múzeum klasszicista épülete: helytörténeti kiállítás
	Tűzoltómúzeum
Híres személyiségekkel összefüggő értékek	Flesch Károly hegedűművész szülőháza
	Gyurkovics Tibor író emlékszobája
Történelmi események színhelyei	1956-os forradalom sortűzének emlékműve a Gyász téren
Az élővilág történetével kapcsolatos érték	Várpince kiállítóhely – Szigetköz halfaunája
Gazdaságtörténeti értékek	
Mezőgazdasági tevékenységgel összefüggő értékek	Kühne Mezőgazdasági Gépgyár gyártörténeti múzeuma

	Várpince kiállítóhely – Tejfeldolgozás története, Óvári Tejkísérleti Intézet
Feldolgozóipari tevékenységgel összefüggő értékek	Habsburg uradalmi sörgyár épülete Habsburg uradalmi malom épülete
Szolgáltatóipari és kereskedelmi értékek	Korona Szálló épülete
Komplex kulturális értékek	
Városok és városképek	Magyaróvári Vár és környéke Fő utca: gótikus alapokon barokk, majd eklektikus homlokzatú épületek sorakoznak
Események és rendezvények	
Fesztiválok	Szigetköz ízei, vármegye borai – gasztronómiai fesztivál Mosonmagyaróvári Várjátékok Voluta Nemzetközi Vízifestivál Bábkert – gyermekfesztivál Hármas-határmenti Találkozó Nyári / Téli Fesztivál
Előadó-művészeti értékek	Flesch Károly Nemzetközi Hegedűverseny Fúvószenekari találkozó Nemzetközi Makettkiállítás Art Flexum Művésztábor és kiállítás

Forrás: Saját összeállítás (DÁVID L. – JANCsik A. – RÁTZ T. 2007. 82.old. alapján)

A fenti táblázatból is megállapítható, hogy Mosonmagyaróvár kulturális erőforrásokban bővelkedik. A kérdés azonban az, hogy ezeket igazán attrakcióvá tudja-e tenni a város. Az ide érkező turistáknak tudniuk kell értékelni is ezeket a helyszíneket, ehhez azonban háttérismeretekre, információ átadásra van szükségük. Ezt a kulturális helyszínek interpretációs módszerei, valamint a helyi emberek tudják közvetíteni számukra.

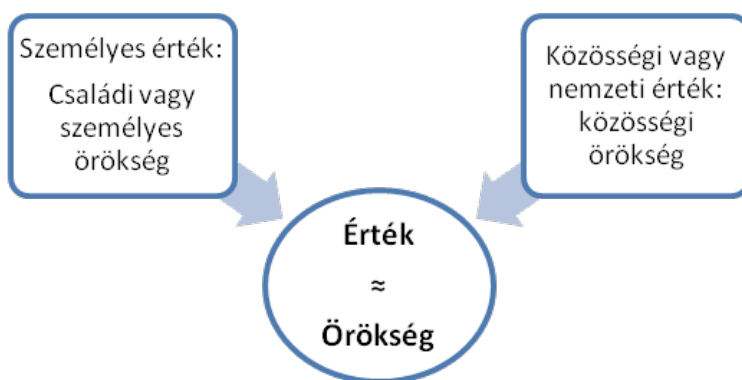
4. ÖRÖKSÉGTURIZMUS – KÖZÖSSÉGI ÉRTÉK

A kulturális turizmusnak fontos részét képezi az örökségturizmus, hiszen a „holt” és az „élő” értékeket egyaránt közvetíti.

„Az örökség olyan múltbéli, elmúlt időkből származó értékekre utal, amelyet egy generáció megőrzésre érdemesnek tart, és továbbad a következőnek.” (PUCZKÓ L. – RÁTZ T. 2000) Ez a meghatározás magában hordozza a folytonosságot, átmenet a múlt-jelen-jövő között.

E fejezetben Mosonmagyaróvár örökség-értékeit vizsgáltam személyes kötődésem, és az ott élő lakók szemszögéből.

1. ábra. Érték és örökség

Forrás: Saját szerkesztés

Személyes érték számomra a szülőváros, ahol felnőttem, általános és középiskoláimat elvégeztem. A család az állandó értéket képviseli számomra, az óvó, védelmező családi melegséget. Édesapámtól „örököltem” a városszeretetet, aki nagy lokálpatrióta volt, s az általa összegyűjtött írások, könyvek ma már nemcsak a családi örökség, hanem a város szellemi örökségének a részei is. (Pld. Töredékek Moson múltjából című könyve.)

Közösségi értéként Mosonmagyaróvár identitáspontjait vizsgáltam. A Város Önkormányzata 10 jellemző pontot határozott meg, amely a település arculatát leginkább meghatározza. A nemes szándéknak az volt a célja, hogy a felnövekvő nemzedékek szülővároshoz való kötődését erősítse. Az identitásponthoz kapcsolódva egy programot (munkafüzetet) is kidolgoztak a gyermekek számára, hogy „ismerve szeressék” a parkokat; tudják, kiről nevezték el az utcákat; ismerősként köszöntsék a szobrokat. Mindezt azért, hogy a gyerekek a város jelenét a múlt örökségének tudatával alakítsák.

Az identitásponatok vizsgálatánál azt vettem számba, hogy e jellemzők a város attraktivitását, turisztikai vonzerejét meghatározzák-e, s mely örökségturisztikai attrakcióhoz sorolhatók. Megállapításaimat a következő táblázat tartalmazza:

2. táblázat. Mosonmagyaróvár örökségattrakció típusai

Mosonmagyaróvár identitásponatai	Örökségattrakció típusa
Folyók: Lajta, Mosoni-Duna	Természeti örökség > víziturizmus
Hansági Múzeum	Társadalmi örökség
Vár és Vár-tó környéke	Történelmi épület; városkép meghatározó eleme
56-os emlékhely	Emberiségellenes tettek öröksége
Magyar utca	Városkép öröksége
Egyetem – „Akadémia” épületei	Tudományos örökség > látogatóközpont
Óvári sajt	Gasztronómiai, mezőgazdasági örökség
Szent István szobra	Történelmi örökség
Habsburg-kripta	Történelmi örökség
Temetők	Társadalmi örökség; híres emberek

Forrás: Saját szerkesztés

A táblázatból is látható, hogy a város természeti, kulturális és szellemi értékeket egyaránt meghatároz, sőt a gasztronómia is megjelenik. (Az Óvári sajt az egész országban ismert, sőt a Vár épülete is látható a termék logóján. Az Óvári szelet pedig sok magyar étterem étlapján is szerepel.)

Fontos, hogy ezekkel az értékekkel az ott élő emberek is azonosulni tudjanak, hiszen csak akkor tudják lokális értéként közvetíteni az oda érkező turisták számára.

Az örökségturisztikai erőforrásokból néhány elemet szeretnék kiragadni, amely a város turisztikai arculatának kialakításában is fontos szerepet tölt be. Igyekeztem kiemelni azokat az egyediségeket, helyettesíthetetlen jellemzőket, amelyek igazán „óváriak” tulajdonságok.

Hansági Múzeum

A múzeum regionális jelentőségű társadalmi örökség. Elsősorban az egykori Moson megye régészeti, helytörténeti és néprajzi gyűjteménye. A régészeti gyűjtemény ritka tárgyi örökséget őriz, az ún. fibulákat. A népvándorlás korából származó Európa-hírű ezüst fibulák a Bezenye határában 1885-ben történt ásatások során kerültek elő. A fibula tulajdonképpen egy tűhöz erősített dísz (díszes „biztosító”). A két fibula különlegessége, hogy eddig Magyarországon még nem találtak ha-

sonlókat és Európai vonatkozásban is ritkaság volt. A fibulákon rúnás felirat látható. A rúnák - régi germán írásjelek- megfejtése végett a fibulákat Koppenhágába küldték F. A. Wimmer professzornak, aki francia és dán nyelven is publikálta a fibulák eredetét. A felirat két ősgermán nevet rejt: Ar-sipoda és Godahild. (Husz J. 1985-90)

Habsburg-kripta

A város életében hosszú ideig meghatározó szerepet játszott a Habsburg család. 1522 januárjában a tragikus sorsú II. Lajos Budán tartott esküvője alkalmából feleségének, Mária királynénak adományozta az óvári Várat, s ettől kezdve sorsa évszázadokra összefonódott a Habsburgokkal, Magyaróvár Ausztria védelmének egyik előretolt bástyája lett. Néhány fontos állomása a család tevékenységének:

1766-ban Mária Terézia a magyaróvári uradalmat lányának, Mária Krisztinának ajándékozta. Férje, Albert Kázmér herceg, a magyaróvári uradalom birtokosa 1818-ban Gazdasági Tanintézetet alapított a városban, hogy birtokai számára felsőfokú szakembereket képezzen. Ez az intézmény néhány éves megszakítással folyamatosan működött, jogutóda a mai egyetemi kar. 1776-ban Mária Krisztina posztógyárat létesített Mosonban a birtokain tenyésztett birkák gyapjának földolgozására, amelynek megszűnte után 1856-ban Kühne Ede mezőgazdasági gépgyárat létesített a helyén, ami napjainkban is működik. A Habsburg család helyi utolsó leszármazottja volt Frigyes főherceg, aki 1920-36-ig élt a városban, köztisztviselőként álló úriember volt. Szívesen beszélgetett az utcán az emberekkel, támogatta a várost és a Gazdasági Tanintézetet. Halála után feleségével együtt az óvári Szt. Gotthárd templomban temették el, s emlékezve tevékenységére 2006-ban szobrot avattak róla. A Habsburgok főhercegi kastélya ma oktatási és kulturális célokat egyaránt szolgál, valamint az óvári városrész egyik színvonalas szálláshelyét a Főhercegi Vendégházat alakították ki falai között.

Vár és Vár-tó környéke

A legrégebbi nyomok a római korba nyúlnak vissza, amikor az I. században a rómaiak Ad Fle-xum néven települést alapítottak a Vár és a mai belváros területén. A 13. században Óváry Konrád birtokában volt (ő építette az első „Castrumot”), aki azonban Ottokár cseh királlyal szövetséget kötött, valamint hamis pénzt veretett, így IV. Béla elkobozta a birtokát, majd bocsánatot nyerve 1263-ban visszakapta. 1491-től a Szentgyörgyi grófok birtoka volt, akik alaposan átépítették az épületet. A 15. században épült az a gótikus várkapolna is, amelynek maradványait a Vár oldalán láthatjuk.

A történelmi források szerint Hunyadi Mátyás 1457. június 1-15-ig a délnyugati saroktoronyban raboskodott. V. László király Hunyadi László lefejezése után (1457.III.16) félt a Hunyadiak bosszújától, ezért Bécsen keresztül Prágába menekült a 15 éves Mátyással, de útközben 15 napig Óváron tartózkodott. 1522-től II. Lajos feleségének, Mária királynénak adományozta. 1529-ben Szulejmán Bécs elleni harcokból csúfosan visszavonuló seregei mindent felégették. 1530-tól már Habsburg-birtokként kezdődik meg az újjáépítés olasz mérnökök segítségével, s alakul ki a jellegzetes mai kép. 1763-tól Mária Krisztina és Albert Kázmér tulajdona, akik 1810-ben a második emeletet megépítették. 1818-ban a herceg megalapítja a Magyaróvári Felsőbb Gazdasági Magántanintézetet, amely a Nyugat-magyarországi Egyetem Mezőgazdaság- és Élelmiszertudományi Karának jogelődje, tehát méltán nevezhető tudományos örökségnek. (Uzsoki A. 1958)

Albert Kázmér neve ezenkívül egy világhírű kulturális örökséghez is kötődik, mivel ő volt a bécsi Albertinum képtár megalapítója, amely a mai napig is működő kiállító terem az osztrák fővárosban.

A történelmi Vár épületéhez, ami ma oktatási funkciót tölt be, egy kiállítóter is tartozik, amely azonban nem a Vár történetével ismerteti meg a látogatókat. (A vár épületében működött egy történeti múzeum, de ez napjainkban nem látogatható, hiszen alapos felújításra szorul.)

A Várpince kiállítóter már maga is egy attrakció. 2008-ban nyitotta meg kapuit. Bár pince az elnevezése, de inkább egy földbe vájt pincét kell elképzelni, amelyen egy magas domb ível fűvel borítva. A több mint 500 m² területű „pincében” boltozatos helyiségek kerültek kialakításra.

Maga a kiállítóter 3 helységből áll. Az előtérben időszakos kiállítások láthatók, míg a másik 2 teremben állandó kiállítás tekinthető meg. Az alapkonceptió témája a Szigetköz, de ettől eltérő információkat is közvetít a helyszín. Az egyik terem az ún. akvárium terem, amelynek egyik oldalán a szigetközi halfajták úszkálnak, míg a másik oldalon a színes, más kontinensekről származó halak hívják fel magukra a figyelmet. A halakról fénykép és rövid információ is olvasható az akváriumok mellett. Középen padokon pihenhet meg a látogató.

A másik teremben „Halászat és aranyászat a gyümölcsöt termő szigetek között” címmel a Hansági Múzeum állandó kiállítása látható. A két foglalkozáshoz kapcsolódó tárgyi emlékek felismerését az eszközökről készült fotó mellett lévő feliratok segítik. Néha madárhangok is hallhatók halk effektusként. A terem másik oldalán a magyar tejipar történetével, annak eszközeivel ismerkedhet meg a látogató. Hosszú leírások segítik az információ megértését. E kiállítás érdekes, de a mai audiovizuális eszközöket teljesen mellőzi, így a kor igényeinek nem felel meg.

Interpretációs terem nem kapcsolódik a kiállítóterhez, az emberek jó esetben 30 percig tartózkodnak a helyszínen. A Várpince másik részében alakítottak ki egy látványkonyhát, éttermet, ami azonban inkább büféként üzemel az egyetemisták számára és nem a turisták becsalogatására szolgál.

Előterében „üvegkalitkák”, amelyek turisztikai információs pultként, ajándékboltként működnének, de jelenleg kihasználatlanok. A szolgáltatások tehát biztosítva lennének, de sajnos az átfogó, komplex stratégia nélkül minden csak önmagában funkcionál.

A Vár-tó környékét szépen parkosították, a Szigetközre jellemző fafajtákat ültettek. A rövid tanösvényen információs táblákat helyeztek el a növényekről, fafajtákról. Alakul a rekreációs környezet, amelyhez a tó rehabilitációja is hozzájárult. Nyáron gyermek-horgászklub működik, télen pedig a korcsolyázók vehetik birtokba.

56-os emlékhely

A múlt szomorú emlékeit idézi a 56-os történelmi emlékhely, ahol a forradalom egyik legvéresebb sortüze vetett véget sok ember ártatlan életének. Ezen a helyen, a Gyásztéren kopjafák sora vezet az 1956-os forradalom emlékművéhez. A háromalakos, megrázó kompozíció Rieger Tibor alkotása.

Cselley-ház - Gyurkovich-Gyűjtemény

A város által meghatározott identitásponatok között bár nem szerepel, de véleményem szerint a város egyik legfontosabb kulturális erőforrásai közé tartozik a Cselley-ház, amely Magyarország egyik legértékesebb képzőművészeti gyűjteményét őrzi. Maga a ház is egyedi értéknek számít, hisz építéstörténete a XIII. századig húzódik vissza, s a különböző korok nyomait máig megőrizte. Gyurkovics Tibor és felesége a XIX-XX. század legnagyobb magyar festőinek alkotásait gyűjtötte össze (Munkácsy Mihály, Rippl-Rónay József, Benczúr Gyula, Barabás Miklós, Ferenczy Károly, Egry József ...), s ezt a városnak adományozta. Ezt az értékes gyűjteményt Magyarországon kevesen ismerik. Tehát rendelkeznek egy értékes kulturális erőforrással, amelyet nem tudnak turisztikai attrakcióvá fejleszteni.

Ez a figyelemre méltó gyűjtemény a közeljövőben bővítésre kerül. Az orvos-műgyűjtő unokaöccsének, Gyurkovics Tibor írónak a szellemi hagyatéka is a városba kerül. A város és az örökösök között megkötött szerződés értelmében Mosonmagyaróvár 131 képzőművészeti alkotást, köztük Amerigo Tot, Melocco Miklós, Barcsai Jenő, Borsos Miklós alkotásait vásárolja meg, és állítja ki. Az író tiszteletére, születésének 80. évfordulóján 2011 decemberében emlékszoba megnyitását is tervezik. A nagybácsi és az unokaöcs szellemi hagyatéka a képzőművészet és az irodalom egymást erősítő hatása által kínál majd szellemi élményt a Cselley-ház látogatóinak.

5. A KULTURÁLIS ERŐFORRÁSOK TURISZTIKAI HASZNOSÍTÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI

A kulturális és fesztiválturizmus a legsajátosabb helyi vonzerőre, a kultúrára épít. A kulturális programok önmagukban is alkalmasak vendégek fogadására, azonban jelentős szerepet játszanak más turisztikai formák (aktív, konferencia turizmus) kiegészítő kínálataként.

A helyi lakosság számára a kulturális rendezvények a kikapcsolódást jelentik. Ezeknek igen fontos életminőségjavító szerepük van a város életében, ezen kívül anyagi szempontból is a város gyarapodását jelentik. Fontos a lakossággal a város értékeinek a megismertetése, az identitástudat erősítése, a turizmus kedvező hatásainak széleskörű tudatosítása, a lakosság vendégbarát magatartásának ösztönzése.

A kulturális erőforrások hasznosításának céljai:

- Mosonmagyaróvár város imázsának javítása
- A magyaróvári belváros „élettel telítése”, a kereskedelem újjáélesztése
- A programokon résztvevők és az örökségi helyszíneket felkeresők számának növelése
- A tartózkodási idő megnövelése a városban
- A városban való többletköltés fokozása
- A városlakók emocionális kötődésének erősítése

A következő fejezetben a turisztikai termékfejlesztés lehetőségeit szeretném ismertetni, amelyek saját elképzeléseken alapulnak a turizmusból vett pozitív példákat alapul véve.

5.1. Műemlékek kulturális célokra való hasznosítása

A műemlékek már önmagukban is felkeltik a potenciális látogatók érdeklődését, de a hosszabb tartózkodási idő akkor jön létre, ha ezen értékek bemutatása, környezete és a kiegészítő programok élményt jelentenek a turisták számára.

Mosonmagyaróvár belterületén több olyan műemléképület is található, amelynek belső udvara illetve kertje alkalmas szabadtéri színházi előadások lebonyolítására, amely kulturális célokat is szolgálhatna a városban.

A Főhercegi Vendégház belső udvarán szervezhető kisebb kamaraszínházi előadások, kamarahangversenyek. Ezek szervezése már elindult, mindenképp folytatni érdemes ezt a tevékenységet.

A Cselley-ház belső udvara is alkalmassá tehető nyáresti kamaraprogramokra: gitárest, irodalmi felolvasóest, kamarazene.

E két belvárosi program szervezésekor össze kell fogni a helyi vendéglátóipari vállalkozókkal, s az előadások szüneteiben kávéval, teával, üdítő koktélokkal kínálni a vendégeket. Ez a helyi vállalkozók bevételeit, s a helyszín szervezőinek a bevételeit is növeli.

Az óvári Szent Gotthárd templom orgonája orgonakoncertek tartására is alkalmas, ezt a lehetőséget a jövőben is ki kell használni. Ismert művészek meghívása nemcsak a helyi lakosságot vonzaná erre az eseményre, hanem a zeneszerető közönséget is más vidékekről.

Az Óvári Vár belső udvarán várszínházi délutánok, esték szervezése ajánlott, egyhónapos folyamatos programmal. Délután gyerekprogramok, este felnőtt előadások szórakoztatnák az érdeklődőket. Jelenlegi patinás állapota jó közeget biztosít az ilyen jellegű kulturális programoknak. Színpad és széksorok felállítása szükséges, amelyek mobilizálhatók, s a város más rendezvényein is felhasználhatók.

5.2. Fesztiválok szervezése

A kulturális fesztiválok, rendezvények önmagukban is jelenthetnek turisztikai vonzerőt. Ez elsősorban akkor valósul meg, ha többnapos programot nyújtanak, valamint a kulturális kínálat kiegészül gasztronómiai különlegességekkel, vendéglátással. A nagy rendezvényeket mindig több célcsoport (kor, érdeklődés) számára is vonzó, változatos programokkal kell színesíteni. Nélkülözhetetlen a rendezvényeken érdekelt szervezetek együttműködése, a rendezvények időpontjainak közös egyeztetése.

El kell különíteni a helyi érdekeltségű rendezvényeket, mint május1., augusztus 20. a turistákat, fizetőképes keresletet vonzó rendezvényektől. Az ünnepekhez kapcsolódó rendezvények a helyi lakosság igényeit elégítsék ki – helyi művészek, vállalkozók megjelenésével, míg a turizmust érintő fesztiválok marketingjével regionális, országos illetve nemzetközi vendégkört kell megcélozni.

Kiemelt rendezvényhelyszínként kell kezelni a magyaróvári Várkertet, a Mosoni-Duna partot (Itató), a mosoni Erzsébet-Kápolna teret, Mosoni-Duna partot („Biczó” strand) – mint szabadtéri helyszínt, valamint a Flesch Károly Kulturális Központot.

„Mega”-rendezvény

A város ismertségének fokozásához nagyban hozzájárulhatna, ha az emberek tudatában a városhoz egy meghatározó, jól megszervezett fesztiválnév köthető lenne. Szükséges lenne évről-évre egy „mega-rendezvény” megszervezésére, amely kiemelt helyet kapna a térségi és városi marketingben, s bekerülhetne a Magyar Turizmus Zrt. nagyrendezvényei közé. A mega-rendezvények bár kiemelten magas költségvetésűek, de hosszú távon megtérülnek.

Az országos rendezvénynaptárt tanulmányozva olyan típusú rendezvény javasolt a városnak, ami eddig még nem szerepelt egyik város kínálatában sem, tehát egyedi az ötlet.

Javaslat: A város és az egykori Moson megye régi zenei hagyományokkal rendelkezik, hisz Mosonban született Flesch Károly hegedűművész, Köpcsényben (Kittsee) Joachim József hegedűművész, és Boldogasszonyfalván (Frauenkirchen) Mosonyi Mihály zeneszerző, és sikeresen működött a Mosoni Ének- és Zeneegylet. A város jelenlegi zeneiskolájának növendékei, és a városban működő fúvószenekarok is számos sikert hagytak maguk mögött. A zenei fesztivál fő témája a hegedű lehetne, amely a zene szinte minden ágában szerepel: komolyzene, népzene, jazz, country, prímásverseny, utcazene. Ezt a rendezvényt pld. Hegedű-virtuóz (Violin) fesztiválként lehetne hirdetni. Kiegészíthető lenne kottabörzéssel, hangszervásárral/árveréssel. A zene „nemzetközi nyelv”, nem szükséges hozzá nyelvtudás, tehát belföldi és külföldi számára egyaránt vonzó. Ismert művészek, együttesek meghívása nagy vonzerőt jelentene. 5 évente csatlakozó rendezvénye lenne a Nemzetközi Flesch Károly Hegedűverseny.

Helyi fesztiválok, rendezvények

Egész évet átfogó, összefüggő helyi rendezvénysorozat kialakítására van szükség. Fontos a fesztiválok időben történő szervezése, és a térségi rendezvényekkel való összehangolása.

Az előzetes eseménynaptárnak már az előző év novemberére el kell készülni, hogy az országos és nemzetközi turisztikai kiállításokon, a sajtóorgánumokban, interneten hirdethető legyen. Fontos a rendezvények sokszínűsége, differenciáltsága, a helyszínek változatossága.

Az Óvári Várkertet kiemelt helyszíneként kellene kezelni, hisz fekvését és környezetét tekintve is kellemes rendezvényhelyszín, ehhez azonban a városnak az Egyetemmel történő szorosabb kapcsolatfelvételre van szüksége.

Hangsúlyozni kell a helyi jellegzetességekre, a sajátosan helyi termékekre épülő rendezvényeket, amelyeknek megkülönböztető szerepük van. Ez a névválasztásban is tükröződjön.

Rossz idő esetén az alternatív programlehetőségek felértékelődnek, tehát mindig legyen fedett helyre tervezett program is. Minden rendezvényt legalább 2-3-4 naposra ajánlott tervezni, mert csak így biztosítható a vendégéjszakák számának növelése.

5.3. Tematikus útvonalak a városban

A tematikus utak kialakításának legjellemzőbb céljai között szerepel az érdeklődés felkeltése közvetlenül egy bizonyos téma s az ahhoz kapcsolódó attrakciók iránt, s ezen keresztül pedig az iránt a földrajzi terület iránt, ahol ezek az attrakciók megtalálhatóak. Ez a funkció különösen a kevésbé felkapott látnivalókat bemutató utak esetében kaphat kitüntetett szerepet, hiszen az útvonalak terméké alakíthatnak olyan attrakciókat is, amelyek a témához jól illeszkednek, de önállóan nem vonzanának látogatókat.

Idegenvezetés a városban

A város rendelkezik természeti és kulturális erőforrásokkal egyaránt. Ezek összegyűjtése és egy megtervezett útvonalra való felfűzése lehetővé teszi a helyi látnivalók bemutatását. Ne csak prospektusok készüljenek a városról, hanem egy meglátogatható, végigjárható útnak az ajánlása. Az útvonalra fűzzék fel a helyi látnivalókat, adjanak betekintést a helyi kézművesek, iparosok, vállalkozók munkájába, kóstoltassák meg a helyi termékeket (óvári sajt) és ajánljanak helyi, térségi ételeket, italokat a helyi vendéglátó egységben.

Készüljön a városrészeket egyenként is bemutató sétaútvonal, illetve azok összekötési lehetősége.

A város a nyári szezonban elektromos kisvonat üzembeállításával is bemutatható legyen, amelyekhez meghatározott fel- és leszállóhelyek csatlakozzanak.

Egyedi koncepció alapján kidolgozott idegenvezetések színesíthetik a kínálatot. Pld. éjszakai városnézés (éjjeli őrnek öltözve, lámpással kísérik a vendégeket); „Gyereknyelv”-nek megfelelő vezetés játékosággal fűszerezve; kerékpáros városnéző túra stb.

Egy téma köré szervezett tematikus útvonalak

Az adott kulturális út témájának kiválasztásához számos szempontot figyelembe kell venni annak érdekében, hogy a projekt turisztikailag is sikeres lehessen és az érintett közösségek kulturális identitását is erősítse. Fontos, hogy a téma könnyen azonosítható, viszonylag széles körben ismert és egyértelmű legyen, de ne korlátozza ugyanakkor túlságosan az úthoz kapcsolódó lehetséges attrakciók körét.

Önálló turisztikai terméknek azonban a kulturális út – témaútvonal - csak akkor minősül, ha a látogatók nem csak az utat alkotó egyes attrakciókat ismerik, hanem tudatában vannak, hogy ez egy tudatosan megtervezett útvonal, s úgy vélik, hogy az út által magasabb színvonalú élményhez jut-

nak, mint annak hiányában. Ahhoz, hogy elérjük a turista „fejében”, hogy mindez tudatos folyamat része legyen, fontos és elengedhetetlen az út témáját reprezentáló logó megtervezése és állandó alkalmazása. (PUCZKÓ L. – RÁTZ T. 2000)

Európa városaiban sok jó példát láthatunk a tematikus témaútvonalak megvalósításához. Ausztria fővárosa több témaútvonal-ajánlattal is várja az odalátogatókat, amelyeket a Bécsi Idegenvezetők Szövetsége közösen állított össze: Bécsi élet: kávéházak, fiáker és társai, A szenvedélyek útján a régi Bécsben, Gyilkosok, boszorkányok és hóhérok – Justitia.

Már Magyarországon is találkozhatunk témaútvonalakkal a városnézések során, elsősorban Budapesten. Az egyik ilyen kezdeményezés az „ImagineBudapest” társaság által jött létre 2009-ben. Többféle tematikus sétát vezetnek, mint pld. Üzenő falak – avagy a budapesti épületdíszek titkos nyelve; Toronyiránt – a belváros rejtőzködő templomai; Titkos kertek és terek a belvárosban; Hat torony - az odafent valókat keressétek! (HUSZ A. 2009)

E jó példákat is figyelembe véve a Mosonmagyaróváron kialakításra javasolt tematikus útvonalak a helyi értékek, örökségek figyelembe vételével:

Vallási emlékeink nyomában

Az útvonal a város szakrális emlékeit fűzi fel egy útvonalra, nem tesz különbséget az egyes vallások között, ökomenikusan gondolkodik. Néhány fontos állomás:

Szent Anna kápolna Lucsonyban - Szent Gotthárd r.k. templom (Habsburg-kripta) – Evangélikus templom– Református templom (erdélyi fatemplom stílusa, Huszár Gál emléktábla) – Zsidótemető (Flesch Károly sírja) – Rozália-kápolna – Nepomuki Szent János plébániatemplom

A templomokhoz kapcsolódó szentek élete, legendái is megismertethetők a vendégekkel.

Habsburgok hagyatéka

A város történetét hosszú időn keresztül meghatározta a Habsburg uradalom. Az ehhez kapcsolódó épületek, helyszínek bemutatása is alapja lehet egy tematikus útvonalnak.

NYME, az egykori Gazdasági Tanintézet Albert Kázmér alapításával – Malom és sörgyár – Habsburg Főhercegi Vendégház (kialakítani egy főhercegi lakosztályt eredeti berendezéssel) – Habsburg Frigyes szobra - Szent Gotthárd r.k. templom (Habsburg-kripta) - egy speciális gasztronómiai csemege elfogyasztása a Monarchia Kávéházban - Református templom (Albrecht főhercegné Bocskai Julianna részére különpad készült a pad elején a Bocskai család címerével) – Korona Szálló.

Stílusok nyomában

Az építészeti stílusok iránt érdeklődő vendégek figyelmét felkelthetjük egy tematikus építészeti kortörténetet bemutató tematikus út összeállításával, amelynek során felhívjuk a figyelmet az adott korra legjellemzőbb stílusjegyekre. Néhány javasolt építészeti érték:

Római kor: Ülőfülkék és emléktábla Ad Flexum alapításáról - kőtár a Cselley-házban; Gótika – Cselley-ház; Reneszánsz – Óvári Vár; Barokk – a Fő utca védett épületei, Szent Gotthárd r.k. templom; Klasszicizmus – Hanság Múzeum; Eklektika: Városháza, Postapalota; XX.század modern építészete: Mosonmagyaróvár 70-80-as években épült középületei, lakóparkok.

Szobrok, emléktáblák nyomdokain

A város számos pontján található ismert és kevésbé ismert szobrok, emléktáblák. Ezek felkeresése és egy tematikus útvonalra fűzése lehetőséget teremt egy rövidebb-hosszabb városi séta megtételére. A szobrok mellé elhelyezett információs táblák tájékoztatást adnak az adott témáról, személyről, ezáltal is növelhetjük ismertségüket.

5.4. Művészeti központ létrehozása

Mosonmagyaróvár és környéke számos művésznek szülőhelye és alkotótevékenységének színtere (Pld. múlt: Flesch Károly hegedűművész, Somogyi József szobrászművész...; jelen: Karcagi Endre festőművész, Kelemen Benő Benjámín grafikusművész...). Ma is több amatőr művészeti csoport működik a városban, akiknek nincs állandó bemutatkozási lehetősége. (Art Flexum Művészeti Társaság, Mosonmagyaróvári Alkotók Közössége, Tallós Prohászka Társaság)

Szükség lenne egy olyan művészeti központ létrehozására, amely a városi polgárok művészet iránti érdeklődését is kielégítené, valamint a helyi hivatásos és amatőr művészeknek is otthont adna, s az ideérkező turistáknak programot kínálna.

Az óvári belváros közepén álló egykori uradalmi Malom épületét (jelenleg magántulajdonban van) művészeti központtá („Művész-Malom”) lehetne átalakítani. Ehhez azonban komoly építészeti, műszaki tervezésre van szükség.

A kiállítóterek lehetőséget adnának a Mosonmagyaróvárhoz kötődő képző- és iparművészek alkotásainak bemutatásához, valamint otthont adnának időszakos kiállítások, kortárs művészeti értékek bemutatásához.

Műtermek kialakítása nemcsak a helyi művészek számára teremtené alkotási lehetőséget, hanem alkalmasak lehetnének amatőr művészeti körök tartására, nyaranta művész-alkotótáborok lebonyolítására.

Az épületben egy mozi kamaraterem is helyet kaphatna, amely művészfilmek vetítésére alkalmas, s utána az alkotókkal történt beszélgetésre is lehetőséget ad.

Olyan üzlet kialakítása is javasolt, amelyben a művészek az alkotáshoz szükséges eszközöket megvásárolhatják, megrendelhetik. Emellett kialakításra kerülne egy művészetekkel foglalkozó könyvek árusítására hivatott üzlet is.

Az épületben helyet kaphatna egy „Művész kávézó”, amelynek berendezése a kortárs művészeti igényekhez igazodik. Nemcsak rendezvények idején tartana nyitva, hanem állandó nyitvatartással üzemelhetne, hiszen a belváros szívében található.

5.5. Ipartelepek idegenforgalmi célú hasznosítása

A korábban iparvárosként ismert Mosonmagyaróvár ipartörténeti értékeit is érdemes lenne megismertetni az idelátogató vendégekkel.

1648-ban létesítették a Magyaróvári műmalmot, majd a mellette lévő Sörgyárat 1710-ben a főhercegi uradalomban. (Jelenleg ez magántulajdonban van, s ezt javasolnám művészeti központnak.) 1807-ben alakul a mai Kühne gyár elődje, a cukorgyár, majd 1874-ben kezdi meg működését a gazdasági gépgyár.

Ipartörténeti műemlékként az 1910-ben épült Lőporgyár épülete a legjelentősebb. A volt Lőporgyár az Osztrák-Magyar Monarchia egyik legnagyobb háborús beruházásaként valósult meg 1914 és 1918 között. Az üzemben mintegy 20.000 ember/olasz hadifogoly dolgozott. Az elvesztett háború után a békeszerződés értelmében az üzemet azonnal be kellett szüntetni, az építkezések abbamaradtak. Ma már az ipari területen több üzem működik – békésebb termékeket előállítva – gyakorlatilag a teljes terület magántulajdonban van. A volt Lőporgyárhoz kapcsolódó lakóterület kiépülése az üzemmel egy időben valósult meg szigorú tervszerűségről tanúskodva. A házak elhelyezkedése a tervezést tekintve tengelyesen szimmetrikus, szerkesztett ovális. A gyár épülete Európában egyedülálló és a hozzá tartozó lakónegyed is építészeti remek. Érdekesség az olasz hadifoglyok által épített barakk-templom is, a mai Szent Kereszt kápolna.

A városrész érdekességei közé tartozik még a Tűzoltómúzeum, ami itt található a Városi Tűzoltóság épületében, és kiegészítő programlehetőséget kínál.

Egy összeállított útvonal és a kihelyezett információs táblák megismertetnék az odalátogatókat az Ipartelep védett épületeivel, valamint egy tipikus munkáslakás kialakítása is érdekes lehetne. Egy „szoc-reál” kocsmá létrehozása is érdeklődésre tarthat számot.

6. ÖSSZEGZÉS

A város vizsgálata alapján megállapítható, hogy Mosonmagyaróvár rendelkezik olyan kulturális erőforrásokkal, amelyek ma még nem váltak igazán turisztikai attrakciókká, de megvan rá az esélyük. A sok helyi jellegzetesség közvetítése, a velük való azonosulás nagymértékben függ a helyi lakosok hozzáállásától. Fontos a helyi lakosok bevonása a turisztikai fejlesztésekbe, mert ezáltal ők is jobban megértik a turizmus lényegét, részesülhetnek előnyeiből is, tehát hajlandóak lesznek támogatni is. A város infrastrukturális fejlesztéseiben a kulturális turisztikai fejlesztési igényeket is figyelembe kell venni (pld. rendezvény- és sportcsarnok építése). A turizmusból származó bevételeket forgassák vissza, tehát közösségi létesítmények, „élményszolgáltatások” fejlesztésére fordítsák. A bemutatóhelyek, kiállítások interpretációja alkalmazkodjon a 21.századi multimédiás igényekhez, különlegesen, egyedül tehát „helyettesíthetetlen” kínáljanak.

A tanulmányban megfogalmazott gondolatok és fejlesztési javaslatok bizonyítják, hogy a városnak megvan a reális esélye arra, hogy Mosonmagyaróváron a kulturális turizmus a fejlesztések megvalósításával húzóágazattá válhat a jövőben is.

7. FELHASZNÁLT IRODALOM

- BÖRÖNDI L. 1998. (szerk.): *Barangolások Mosonmagyaróváron és környékén*, Mosonmagyaróvár Város Önkormányzata
- DÁVID L. – JANCSIK A. – RÁTZ T. 2007: *Turisztikai erőforrások*. Károly Róbert Főiskola és Károly Róbert Kht., Gyöngyös p.62., p.64-66., p.80.
- HUSZ A. 2009: *Kreativitás a városnézésben*. In: Apáczai Napok Tudományos Konferencia előadása, Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kar, 2009. október 16.
- HUSZ J. 1985-90: *Érdekeségek a város történetéből*. Kéziratok gyűjtemény, Mosonmagyaróvár
- NEMES A. – KOZMA B. 1998: *Magyarország turisztikai vonzerőinek számbavétele*. – Turizmus Bulletin, 1998/1. sz. pp.8-12.
- PUCZKÓ L. – RÁTZ T. 2000: *Az attrakciótól az élményig, a látogatómenedzsment módszerei*. Geomédia szakkönyvek, Budapest p.68, p.91-104.
- UZSOKI A. 1958: *A vár rövid története*. Mosonmagyaróvár

- *Mosonmagyaróvár, Várpince és környéke*. Projektkiadvány a Magyarország- Szlovákia-Ukrajna szomszédsági Programban, az Európai Unió és a Magyar Köztársaság társfinanszírozásával, NYME MÉK, 2008.
- Mosonmagyaróvári Hansági Múzeum honlapja (2010. február 20.) <http://hansagi.gymsmuzeum.hu/>
- Mosonmagyaróvár Város honlapja, Identitáspontok (2010. február 20.) <http://www.mosonmagyarovar.hu/identitaspontok.html>
- Mosonmagyaróvárra került Gyurkovics Tibor hagyatéka, 2010. január 11. (2010. február 20.) In: <http://kultura.hu/main.php?folderID=1262&articleID=295381&ctag=article-list&iid=1>
- Idegenvezetések Bécsben – Dr. Anna Ehrlich honlapja: Führungen und Bücher für Wiener und Wienbesucher (2009.szeptember 21.) In: <http://www.wienfuehrung.com>
- Imagine Budapest szervezet Tematikus városnéző sétáinak honlapja (2009.szeptember 21.) In: <http://www.imaginebp.hu/fooldal>